

Posudek na bakalářskou práci Evy Svobodové *Protiislámský protest v České republice*

Kolegyně Svobodová zpracovala pozoruhodnou práci opřenou o empirický výzkum islamofobních demonstrací v období následujícím po útoku na redakci časopisu *Charlie Hebdo* a zejména v období tzv. migrační krize. Její text ve třech hutných kapitolách plní své výzkumné cíle: ukazuje diskurz tohoto hnutí a strukturovaně odpovídá na tři otázky: jaký je u tohoto hnutí obraz islámu, vlastního hnutí a aktivity a západní společnosti. Text nabízí plastický a výmluvný obraz a představuje dle mého názoru nadprůměrnou bakalářskou práci, o čemž svědčí i to, že autorka svůj výzkum již prezentovala na dvou mezinárodních workshopech a využila jej pro dvě publikace, jejichž je spoluautorkou (spolu s autorem tohoto posudku).

Mezi hlavní pozitiva práce patří:

1. **Výzkum a práce s daty.** Autorčin bakalářský výzkum výrazně přesahuje rozsah i reflexivitu výzkumu pro většinu bakalářských prací. Počet zúčastněných pozorování, kratších rozhovorů z demonstrací i rozsáhlejších biografických rozhovorů dává značné množství materiálu k analýze a autorka je suverénně a přitom reflexivně zpracovává.
2. **Tvořivá práce s teorií a její užití v interpretaci a dialogu.** Autorka nejen, že zachycuje výpovědi narátorů a propojuje je do koherentní ideologické mapy zachycující různé tropy jejich obrazu světa. Získaná data velmi často vkládá do diskuse s předchozími výzkumy a teorií, zejména se Saidem, Brubakerem, Baršou, Holým, Mayer (její kniha *Češi a jejich komunismus*, citovaná v textu práce, vypadla ze seznamu literatury, stejně jako sborník *Islamofobie po česku* editovaný Bronislavem Ostránským).
3. **Reflexivita.** Autorka zkoumá diskurz, který jí je cizí, ba vůči němuž se ostře negativně vymezuje; zkoumá demonstranty, proti jejichž akcím protestovala. To vyžaduje soustavné budování odstupe, které zároveň ale nemůže být absolutní: autorka se nemůže vyvléct ze své motivace a ze svých hodnot, které ji koneckonců k jejímu zkoumání motivovaly; ale zároveň se musí neustále snažit, aby jí nedeformovaly vnímání objektu studia – tím spíše, že islamofobní hnutí není pouhý objekt, je subjektem složeným z řady subjektů, které autorka pozoruje a rozmlouvá s nimi. V textu práce jsou výrazné pasáže, kde autorka říká, že jí nepřísluší postoje nebo podloženost názorů islamofobů soudit, i další doklady svědomité a reflexivní práce s vlastní pozicí ve výzkumu.
4. **Některá výzkumná zjištění.** Autorka pochopitelně není první, kdo popsal esencionalizaci islámu v islamofobním diskurzu, mesianistický vztah střední Evropy k Západu či averzi islamofobů k „sluníčkářům“. Její hlavní přínos spočívá v citlivé rekonstrukci jednotlivých konkrétních tropů, jejich analytické rekonstrukci a doložení. Za jmenovitě pozoruhodné pokládám popis způsobu, jakým je islám traktován jako (totalitní) ideologie (s vtipnou a výstižnou parafrází Geertze „My máme hodnoty, vy máte názor a oni mají ideologii“), a analýzu toho, jak důležité je pro islamofobní diskurz dodržování pravidel.
5. **Výrazná přítomnost genderové perspektivy.** Oproti původnímu plánu není gender samostatnou kapitolou vydělenou z práce, ale součástí jednotlivých kapitol. Plasticky tak z práce vysvitá, jak podstatný genderový rozměr pro islamofobní hnutí je. Ambivalence toho, jak islamofobní hnutí spojuje kritiku islámu za útlak žen s antifeministickými postoji, je v práci zachycena zdařile, ovšem za nejповedenější (a nejoriginálnější) pokládám zachycení objektifikace („českých“, „našich“) žen jako jakéhosi „národního pokladu“.

Kritické připomínky, které budu práci adresovat, jdou zejména v druhém a třetím případě poněkud za její rámec a mohou být vnímány spíše jako podněty, ať už k rozpravě u obhajoby nebo při případném dalším rozvíjení tématu:

1. **Dialog konceptů a empirie někdy naráží na své meze.** Zejména v pasážích věnovaných esencionalizaci muslimů do sebe teorie a empirie až příliš zapadají, až to skoro působí, jako kdyby narátoři prostě jen ilustrovali Saidův koncept (později se něco podobného stane s Brubakerem). Čtenáře nemůže nenapadnout: dala autorka ve své analýze dost prostoru tomu, aby data kladla teorii odpor, aby ji zpochybňovala, posouvala a korigovala? I na některých jiných místech autorčina práce s teorií přes všechnu snahu o respekt k narátořům působí, jako kdyby si na pomoc pro jejich vysvětlení povolala staršího a silnějšího sourozence, který jim ukáže. Na jiných místech je zas výklad příliš pod vlivem empirie a jako kdyby teorii ani nepotřeboval.
2. **Autorka nevyužila příležitost konfrontovat svou analýzu s výzkumem stejného tématu Vendulou Prokúpkovou,** publikovaným nedávno v *Intersections*. Jmenovitě diskutabilní teze Prokúpkové o tom, že hnutí bylo původně čistě („single issue“) antiislámské a populistické a antiunijní začalo být až poté, co se staly tématem unijní kvóty, by si zasloužila diskutovat a prověřit, a zároveň vrhá odlišné světlo na popis autorky, v němž působí obraz světa protiislámských demonstrantů relativně kompaktně a jeho jednotlivé segmenty se vzájemně doplňují.
3. **Rovněž možnosti biografických rozhovorů zůstaly ne zcela využity.** Autorka zachycuje své narátoři především tehdy, když artikuluje sdílenou ideologii hnutí, když je to, co říkají, něčím charakteristické pro celek – tedy do značné míry tehdy, když říkají více či méně osobitým způsobem fráze obvyklé ve svém prostředí (byť autorka domnívám se velmi zdařile vybírá citace, které mísí charakterističnost s osobním pohledem a vkladem a v některých momentech zajímavě konfrontuje ideologii islamofobů s jejich osobními zkušenostmi). Biografické prvky v rozhovorech by mohly umožnit hlubší a strukturovanější vhléd do motivací za autorkou zdařile popsanou ideologií.

V práci je třeba vyzvednout i jazykovou stránku textu. Jen málo studentů dokáže do svých závěrečných prací zapojit výrazně svou subjektivitu, aby výsledek nebyl přinejmenším rozpačitý, kolegyni Svobodové se to daří – částečně kvůli metodě zúčastněného pozorování, částečně v důsledku autorčiny rozvinuté reflexivity, v důsledku které většinu zkušeností psaných v ich-formě vplétá do popisu intelektuálních dilemat. A i tam, kde autorka popisuje svou cestu k tématu od dětské divačky sametové revoluce přes účast na výzkumech a demonstracích, nepůsobí to jako narcistní samoučel, ale připravuje to čtenáře na autorskou perspektivu.

Autorka se snaží popisovaný diskurz brát vážně a nezesměšňovat, ale i přesto si zachovává jasné normativní stanovisko a specifický humor, když se ptá po tom, kdo je v imaginární islamofobii „pan Islám“, případně, kde se nachází „země Islám“, je to nejen dost vtipné, ale především funkční.

Autorka napsala stimulující text, který jak výzkumem, na němž je založena, tak i úrovní zpracování představuje nadprůměrnou práci. Navrhuji hodnotit ji známkou *výborně*.